

AZ ATOPOCHARA TRIVOLVIS Peck RÉTEGTANI SZEREPE MAGYARORSZÁGON

Dr. kand. M. RÁSKY KLÁRA

Összefoglalás: A fosszilis Charophyták közül az *Atopochara trivolvis* Peck a dunántúli újabb lelőhelyeken is az alsókréta, apti emeletbe sorolt rétegekből került elő. Az *Atopochara trivolvis* Peck az apti emelet jellemző alakjának tekinthető. Jelenléte alapján a földrajzilag távoleső területek azonos korú üledékeit párhuzamosítani lehet.

Magyarország dunántúli részéből előkerült újabb *Atopochara*-maradványok ifj. Noszky J., Bertalan K. és Sidó M. gyűjtéséből származnak. A különböző dunántúli lelőhelyek apti üledékeiben néhol igen nagy gyakorisággal, egyes fúrásokból többszáz példánnyal találhatók. Az újabb lelőhelyekről, ill. fúrásokból mintegy 890 maradványt vizsgálhattunk.

Atopochara trivolvis Peck

(1—3. ábra)

Lelőhely: Kisgyón; Alsóhajag; Tés; Zirc; Tündérmajor; Bakonyháza; Perepuszta, Alsóperepuszta; Oroszlány.

Földtani kor: alsókréta, apti emelet

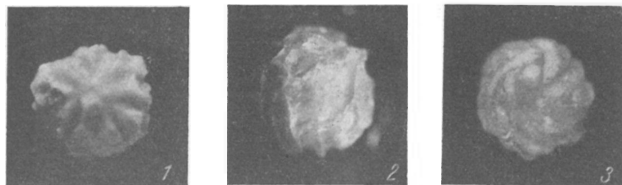
Gyűjtötte: ifj. Noszky J., Bertalan K., Sidó M.

Az utriculumos gyrogonitok gömbölyded alakúak, némelyek hosszában megnyúltak kissé. Változó nagyságúak. A hossz: 1,45—0,55 mm, a szélesség: 1,35—0,55 mm között változik. Morfológiailag a legkisebb példányok is teljesen megegyeznek a legapróbb részletekig a legnagyobb példányokkal. Az *Atopochara trivolvis* Peck külső burkának (utriculum) morfológiai felépítése a hármasszimmetrián alapul. Ez a hármasszimmetria nyilvánul meg az utriculum középsíkjától az apex felé eső részen és a középsíktól a bazális pólus felé eső felületen is. A bazális póluson aránylag nagy nyílás jelzi a nyélsejt leválási helyét. Ezt a nyílást kilenc, sugárirányban álló mély árok veszi körül, a nyílás elhatárolásában azonban csak hat árok vesz részt. A kilenc mély árokhoz az utriculum középsíkjában többszögleteű mélyedések csatlakoznak még.

Az utriculum középsíkjában összesen tizenkét spirálisan balra csavarodó árok veszi kezdetét, amelyek hármass csoportokba rendeződnek. Az egy-egy csoportban lévő négy-négy spirális csavarulat közül a két középső egybeolvad egymással mielőtt a csúcsot elérné. Az apexen tehát már csak háromszor három csavarulat látható. Az apicalis nyílást közvetlenül, a hármass csoportból a legszélső spirális csavarulatok határolják körül. Tehát mind a csúcson, mind az alapon, kilenc-kilenc sejt találkozik egymással.

Az *Atopochara trivolvis* Peck az apti emelet jellemző kövületének tekinthető. Jelenlétével az alsókréta apti emelete határozottan bizonyítható. Az *Atopochara trivolvis* előfordulásai alapján úgy látszik, hogy az alsókréta apti emelete világviszonylatban is jól párhuzamosítható egymással, amit sikerrel igazoltak az eddig elért eredmények,

mert a földrajzilag igen távoleső területeken egyidejűleg kifejlődött üledékeket lehetett felismerni és igazolni. P e c k „Glen Rose of the Trinity” formációból előkerült leletei nyomán San Angelo (Texas) és Tulsa (Oklahoma) alsókréta apti üledékeivel párhuzamosíthatók voltak Magyarországon az oroszlányi (Komárom m.) és zirci (Veszprém m.) alsókréta apti üledékek, viszont az előbbiekkel párhuzamosítani lehetett a szíriai (Yebel Anseriyeh) és algériai (Djebel Meimel, Constantine) alsókréta apti üledékeket. Mindezekkel a földtani kifejlődésekkel párhuzamosítható volt P e c k újabb leletei nyomán a Sziklás hegység apti üledéke és Magyarországon a dunántúli újabb lelőhelyek apti kifejlődése is.

1—3. ábra. *Atopochara trivolvis* P e c k. 1. ábra : alulnézet, 2. ábra : oldalnézet, 3. ábra : felülnézet — *Atopochara trivolvis* P e c k. Fig. 1. basal, fig. 2. lateral, fig. 3. summmit views of gyrononite

A fosszilis Charophyták rétegtani értékét az *Atopochara trivolvis* leletei nagy mértékben megerősítik.

Az *Atopochara trivolvis* újabb dunántúli lelőhelyei az apti üledékekből:

Kisgyón: 13. számú fúrás:

370,00—376,00 m mélyből

376,00—386,70 m, szürkésárga, meszes, kissé homokos agyag,

386,70—387,40 m, szürke, meszes, palás agyag, vöröses-lila rétegekkel és szentőrmélekkel,

394,80—396,80 m, sötétebb szürke, palás agyag

Bakonynána: Perepuszta, X. számú fúrás:

9,00—12,50 m, osztrakodás réteg,

32,20—32,30 m, osztrakodás réteg,

32,50—32,90 m, osztrakodás réteg,

Alsóperepuszta, Tunyokhegy, VII. számú fúrás:

9,80—12,65 m, osztrakodás réteg,

24,00—25,57 m, osztrakodás réteg,

Alsóperepuszta, Tunyokhegy, VI. számú fúrás,

19,00—23,00 m, osztrakodás réteg,

27,30—30,20 m, osztrakodás réteg, (kb. 400 példány került elő),

30,20—37,00 m, osztrakodás réteg,

46,18—50,27 m, osztrakodás réteg,

50,27—54,60 m, osztrakodás réteg,

Alsóperepuszta, Tunyokhegy, V. számú fúrás:

83,80 m, munierias réteg;

Alsóperepuszta, Tunyokhegy, IV. számú fúrás:

13,55—16,70 m, osztrakodás réteg;

Zirc:

Sárga, márgás, osztrakodás réteg,

Kőutca vége a kútnál, sárgásszürke, brachiopodás márga,

Tündérmajor, II. számú akna, kék osztrakodás agyag-márga,

Tündérmajor, II. számú akna (N o s z k y, jun. 93. sz.) zöldesszürke márgás agyagba települt

kék márgás agyag, osztrakodás réteg,

Tündérmajor, II. számú akna (N o s z k y, jun. 66. sz.), 0,65—4,65 m, osztrakodás réteg,

Tündérmajor, II. számú akna (N o s z k y, jun. 61. sz.), 6,10—6,20 m, osztrakodás márgaréteg,

Tündérmajor, II. számú akna (N o s z k y, jun. 98. sz.), 6,20—6,30 m, osztrakodás réteg,

Tés: II. számú fúrás, 64,28—65,58 m mélyből,

III. számú akna, osztrakodás réteg,

IV. számú fúrás, 14,85—15,20 m mélyből,

Oroszlány: Vo 168,

Alsóhajag: Dávidtanya felé vivő út, osztrakodás réteg.

IRODALOM — REFERENCES

1. B ä r, G. et M a g n é, J.: Découvertes de niveaux à Charophytes dans le Crétacé inférieur du Dj. Meimel (Constantine, Algérie). Soc. Géol. France Bull. Sér. 6. T. 5. 1955. — 2. B e l l e n, R. C. van : On the presence of *Atopochara* Peck in the Lower Cretaceous of the Yebel Ansaryeh, Syria. Micro-paleontologist II. no. 4. 1948. — 3. H a r r i s, T. M.: British Purbeck *Charophyta*. Brit. Mus. Nat. Hist. London, 1939. — 4. P e c k, R. E.: A new family of *Charophyta* from the Lower Cretaceous of Texas. Journ. Paleontology, vol. 12. 1938. — 5. P e c k, R. E.: North American Mesozoic *Charophyta*. U. S. Geol. Surv. Prof. Paper. 294. 1957. — 6. R á s k y, K.: Fossile Charophyten-Früchte aus Ungarn. Ungar. Nat. Mus. Naturw. Monogr. II. 1945.

New occurrence of the *Atopochara trivolvis* Peck in Hungary

By Dr. kand. KLARA M. RÁSKY

From among fossil Charophytes the gyrogonites with utricles of *Atopochara trivolvis* Peck — classed into the family of *Clavatoraceae* — came to light from new borings in the Transdanubian part of Hungary : Kisgyón, Alsóhajag, Tés, Zirc, Tündér-major, Oroszlány, Bakonyháza : Perepuszta and Alsóperepuszta. On the new habitats *Atopochara trivolvis* Peck was found everywhere in layers belonging to the Aptian of the Lower Cretaceous. Based upon the presence of *Atopochara trivolvis* Peck, it is possible to parallelize sediments of the same age of geographically distant territories. The findings of *Atopochara trivolvis* Peck confirm considerably the value of fossil Charophytes as stratigraphic markers.